

*Бранислава Калаџа-Варичак,
судија Вишег привредног суда, Београд*

Акторска кауција (CAUTIO JUDICATUM SOLVI)

Предмет моје пажње је положај страних правних и физичких лица као тужилаца у поступку пред Привредним судовима и у грађанском поступку у присуству међународног елемента.

Према члану 27. Закона о парничном поступку Југословенски суд је надлежан за суђење кад је његова надлежност у спору са међународним елементом изричито одређена Савезним Законом или међународним уговором.

Ако у Савезном Закону или међународном уговору нема изричите одредбе о надлежности Југословенског суда за одређену врсту спорова, Југословенски суд је надлежан за суђење у тој врсти спорова и кад његова надлежност произилази из одредаба Савезног Закона о месној надлежности Југословенског суда.

Надлежност Југословенског суда у споровима са међународним елементом је регулисана Законом о решавању сукоба Закона са прописима других земаља (Службени лист СФРЈ бр. 43/82., 72/82. и Службени лист СРЈ бр. 46/96.).

У члану 1. наведеног Закона прописано је да исти садржи правило о одређивању меродавног права за статусне, породичне и имовинске односно друге материјално-правне односе са међународним правним елементом. Овај Закон садржи и правила о надлежности судова и других органа Савезне Републике Југославије за расправљање односа из става 1. наведеног члана, правила поступка и правила за признање и извршење страних судских и арбитражних одлука.

Положај страних правних и физичких лица пред нашим судовима је у принципу изједначен са положајем домаћих правних и физичких лица.

Међутим, у нашем позитивном праву као и у праву већине држава постоји једна специфична установа која се односи само на тужиоца са међународним елементом *cautio judicatum solvi* - акторска кауција.

Cautio judicatum solvi - акторска кауција и обавеза страног правног или физичког лица која се у спору јавља као тужилац да положи одређени новчани износ или да обезбеђење даје на други начин као кауцију за обезбеђење парничних трошкова друге стране туженог, на захтев туженог и по решењу суда.

Циљ акторске кауције је да се тужени обезбеди да ако тужилац изгуби парницу да ће наплатити парничне трошкове које му је тужилац проузроковао.

Значи циљ акторске кауције је да се онемогући злоупотреба тужиоца у вођењу парница из обести тзв. вексаторних парница, али и тужени је ограничен у времену кад може да постави захтев за полагање акторске кауције, да би се избегло и манипулисање туженог односно док се не упусти у расправљање о главној ствари на припремном рочишту, а ако оно није одржано на првом рочишту за главну расправу.

Међутим, како је напред изнето обезбеђење парничних трошкова - акторска кауција уређена је Законом о решавању сукоба Закона са прописима других земаља којим је регулисано следеће:

Кад страни држављанин или лице без држављанства које нема пребивалиште у Савезној Републици Југославији покреће парницу пред судом Савезне Републике Југославије, дужан је да туженом на његов захтев обезбеди парничне трошкове.

Тужени је дужан да захтев из става 1. члана 82. наведеног Закона стави најдоцније на припремном рочишту, а ако припремно рочиште није одржано на првом рочишту за главну расправу пре него што се упусти у расправљање о главној ствари, односно чим је сазнао да постоје предпоставке за тражење обезбеђења. Обезбеђење парничних трошкова даје се у новцу, али суд може одобрити да се обезбеђење даје и у другом погодном облику.

Тужени нема право на обезбеђење парничних трошкова:

1. Ако у држави чији је држављанин тужилац, Југословенски држављанин није дужни да дају обезбеђење;
2. Ако тужилац ужива у Савезној Републици Југославији право азила;
3. Ако се тужбени захтев односи на потраживање тужиоца из његовог радног односа у Савезној Републици Југославији;
4. Ако су у питању брачни спорови или спорови о утврђивању или оспоравању очинства или материнства и ако је у питању законско издржавање;
5. Ако је у питању менична или чековна тужба, противтужба или издавање платног налога;

У случају сумње да ли су Југословенски држављани у смислу тачке 1. става 1. члана 83. наведеног Закона дужни да дају обезбеђење у држави чији је држављанин тужилац објашњење даје савезни орган надлежан за послове правде.

Надаље, у Закону је прописано да ће суд у решењу којим се усваја захтев за обезбеђење парничних трошкова одредити износ обезбеђења и рок у коме се

обезбеђење мора дати, а упозориће тужиоца на последице које Закон предвиђа ако не буде доказано да је обезбеђење дато у одређеном року.

Ако тужилац у одређеном року не докаже да је дао обезбеђење за парничне трошкове сматраће се да је тужба повучена, односно да је тужилац одустао од правног лека, ако је захтев за обезбеђење стављен тек у поступку поводом правног лека.

Тужени који је благовремено ставио захтев да му тужилац обезбеди парничне трошкове није дужан да настави поступак о главној ствари све док се правоснажно не одлучи о његовом захтеву, а ако захтев не буде усвојен док тужилац не положи обезбеђење.

Ако суд одбије захтев за обезбеђење парничних трошкова, може одлучити да се поступак настави и пре него што решење о одбијању постане правоснажно.

Страни држављани имају право на ослобађање од плаћања парничних трошкова под условима узајамности.

У случају сумње о постојању узајамности у погледу ослобађања од парничних трошкова објашњење даје Савезни орган надлежан за послове правде.

Узајамност не представља услов за остваривање права на ослобађање од плаћања парничних трошкова ако страни држављанин има пребивалиште у Савезној Републици Југославији.

Лице без држављанства има право на ослобађање од плаћања парничних трошкова ако има пребивалиште или боравиште у Савезној Републици Југославији.

Обзиром на напред изнето акторска кауција се не одређује по службеној дужности него на захтев туженог под одређеним условима, а суд ће исту одредити под условом да не постоји ниједан законити разлог за ослобађање од плаћања акторске кауције.

Према члану 151. Закона о парничном поступку парничне трошкове сачињавају издаци учињени у току или поводом поступка.

Парничне трошкове обухватају и награде за рад адвоката и других лица којима Закон признаје право на награду.

Приликом одређивања висине предујма парничних трошкова које би требало да обезбеди страни тужилац суд ће проценити све околности од утицаја на одређивање висине истих, ценећи и сам захтев туженог за обезбеђење парничних трошкова, с тим што се обезбеђење парничних трошкова може дати у новцу или другом погодном облику, као што су банкарска гаранција, меница, чек, драгоцености и др.

Чланом 10. Уставног закона за спровођење Устава Савезне Републике Југославије прописано је да материјалне и друге обавезе које је преузела Социјалистичка Федеративна Република Југославија до дана проглашења Устава, сматрају се њеним обавезама Република које су је сачињавале.

Према члану 61. став 1. Устава Савезне Републике Југославије странац у Савезној Републици Југославији, има слободе права и дужности утврђене Уставом, Савезним законом и међународним уговором.

Наша земља је потписник великог броја билатералних и мултилатералних споразума у којима се предвиђа ослобађање од плаћања *cautio judicatum solvi*- акторске кауције, с тим што акторску кауцију не морају плаћати ни тужиоци из држава са којима немамо дипломатске односе, али имамо фактички реципротитет. О постојању фактичког реципротитета дају мишљење Савезни орган надлежан за послове правде.

Примера ради једна европска земља са којом имамо билатерални уговор и потписник је као и Југославија мултилатералне Конвенције је дипломатским путем обавестила да одредбе билатералне Конвенције остају на снази на основу принципа сукцесија држава. Ово обавештење је уследило на захтев једног нашег Привредног суда, а по прописаном поступку, да ли постоји реприцитет у случају постојања спољног зида санкција.

На крају се може извести следећи закључак:

Акторска кауција - *cautio judicatum solvi* је обавеза тужиоца са седиштем у иностранству, да на благовремени захтев туженог изврши обезбеђење парничних трошкова под условом да не постоји ни један законски разлог за ослобађање тужиоца од плаћања акторске кауције а у циљу обезбеђења реализације трошкова парничног поступка туженог у случају да успе у парници што значи да се обезбеђење парничних трошкова не одређује по службеној дужности. Међутим, већина билатералних и мултилатералних уговора ослобађа држављане земаља уговорница плаћања акторске кауције. У случају сумње о постојању узајамности по овом питању суд треба да тражи мишљење од Савезног органа надлежног за послове правде - Савезног министарства правде СР Југославије.

Судска пракса привредних судова

1. Сентенца: Околност да страно правно лице има представништво у Савезној Републици Југославији, само по себи - ако нису испуњени остали услови - није разлог за ослобађање од акторске кауције.

Апстракт: То што тужилац има представништво у СР Југославији нема утицаја на обавезу обезбеђивања парничних трошкова. Члан 3. ст. 1. Уредбе о ближим условима за отварање и рад представништва страних лица прописује да представништво страног лица нема статус правног лица. Акторска кауција има за циљ да се претходним предујмљивањем трошкова пред домаћим судом туженом омогући исплата накнаде трошкова која се, можда, не би могла извршити у иностранству. Пошто страно лице, а не његово представништво, одговара за обавезе које проистекну из рада представништва (чл.4. ст.5.тач.3. наведене Уредбе), дакле и за трошкове поступка, то је очигледно да би се евентуална накнада парничних трошкова могла извршити само из средстава која се налазе у иностранству.

2. Сентенца: ПИТАЊЕ: Да ли се тужилац у парничном поступку може ослобађати, односно обавезивати на плаћање акторске кауције у случајевима када је таква могућност предвиђена мултилатералним или билатералним уговорима које је закључила бивша СФРЈ и да ли се ови међународни уговори примењују и у односима између СРЈ и бивших република СФРЈ. ОДГОВОР: Уставним законом за спровођење Устава Савезне Републике Југославије је у члану 12. прописано да савезни закони и други савезни прописи остају на снази до њихових усклађивања са Уставом у роковима одређеним овим Законом, ако овим Законом није утврђено да престају да важе. Закон о решавању сукоба Закона са прописима других земаља у оређеним односима ("Службени лист СФРЈ" бр. 43/82) и даље важи. Тим прописом је у члановима 82. 83. 84. и 85. у потпуности регулисано питање акторске кауције односно право туженог на обезбеђење или регулисано питање акторске кауције односно право туженог на обезбеђење или ослобађање тужиоца од плаћања акторске кауције. (НАСТАВАК У АПСТРАКТУ)

Апстракт: Што се тиче односа СР Југославије и бивших југословенских република и у односу на њих се примењују одредбе Закона о решавању сукоба Закона са прописима других земаља у одређеним односима.

3. Сентенца: Решење о усвајању захтева туженог - домаћег правног лица за обезбеђење парничних трошкова (акторске кауције) од тужиоца - иностраног правног лица, мора бити достављено обвезнику плаћања ових трошкова, јер се овакво решење може побијати посебном жалбом.

Апстракт: Република Словенија, као бивша федерална јединица настала је издвајањем из бивше СФРЈ која је правни следбеник бивше Краљевине Југославије као потписника Хашке конвенције о грађанском судском поступку од 17.7.1905. године. Стога је и Република Словенија остала надаље потписник ове конвенције као и СРЈ. Ова конвенција ослобађа све потписнице обавезе обезбеђења трошкова поступка. Жалба је основана. Обезбеђење парничних трошкова у споровима страног држављанина или лица без држављанства које нема пребивалиште у Југославији регулисано је одредбама члана 82-85. Закона о решавању сукоба Закона са прописима других земаља у одређеним односима ("Службени лист СФРЈ" бр. 43/82). Ако суд усвоји захтев за обезбеђење парничних трошкова решењем ће одредити износ обезбеђења и рок у коме се обезбеђење мора дати и истовремено ће упозорити тужиоца на законске последице ако се не докаже да је обезбеђење дато у одређеном року (члан 84. ст. 1.). Решење којим се одлучује о захтеву за обезбеђење парничних трошкова може се побијати жалбом (члан 84. ст. 3. Закона). Међутим, првостепени суд је на расправном записнику од 8.5.1995. године усвојио захтев туженог за обезбеђење акторске кауције али није тужиоцу доставио отправак решења иако је то био дужан према одредби чл. 343. ст. 2. ЗПП. Такво решење треба да садржи увод, изреку и образложење, како је прописано одредбом чл. 345. ЗПП. На такав начин првостепени суд није одлучио о захтеву туженог за обезбеђење парничних трошкова, на шта упозорава и тужилац у својој жалби и стога ни-

су могле наступити последице из чл. 84. ст. 2. условно речено Колизивног закона а нити је првостепени суд могао донети побијано решење.

4. Обезбеђење парничних трошкова - акторска кауција (члан 82.) Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља

Југославија и Италија су потписнице Конвенције о узајамној правној помоћи у грађанским и управним стварима, па тужилац инострано правно лице из Италије није дужно плаћати акторску кауцију.

Из образложења

Према члану 1. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља ("Службени лист СРЈ" бр. 46/96) овај закон садржи правила о одређивању ме-родавног права за статусне, породичне и имовинске односно друге материјално правне односе са међународним елементом. Такође, Закон садржи и правила о надлежности судова и других органа Савезне Републике Југославије за расправљање односа из става 1. овог члана правила поступка и правила за признавање и извршење страних судских и арбитражних одлука. Првостепени суд је правилно применио одредбу члана 83. цитираног закона према ком члану тужени нема право на обезбеђење парничних трошкова у случају закључених билатералних уговора и конвенција. На конкретни случај мора се применити Конвенција о узајамној правној помоћи у грађанским и управним споровима која је закључена са Италијом 3.12.1960. године и која има правно дејство и према физичким и према правним лицима. Осим закључене конвенције између ФНРЈ Југославије коју је преузела и у СР Југославија и Италијанска Република о узајамној правној помоћи у грађанским и управним стварима од 3.12.1969. године и Југославија и Италија као земље седишта странака су потписници Хашке Конвенције и грађанском поступку од 1.3.1954. године ("Службени лист ФНРЈ" додатак бр. 6/62) те је правилно одлучио првостепени суд када је захтев туженог за обезбеђење парничних трошкова одбио као неоснован.

(Решење Вишег привредног суда у Београду, Пж.
број 480/00 од 10.2.2000. год.)